

Kompetencje nauczyciela współczesnej szkoły – teoretyczne i empiryczne eksploracje

*Nauczycielskie przeżywanie siebie jako osoby
wiąże się z refleksją nad własnym nauczycielstwem.
Jest stale ponawianym pytaniem o siebie w zawodzie.*

A. A. Kotusiewicz

Radykalna zmiana tego, co dzieje się w szkole i wokół niej stawia przed nauczycielem wyzwania, z którymi wcześniej nie miał do czynienia. Wymaga bowiem od niego jako osoby, która nie tylko uczy innych, przekazując im wiedzę, ale naucza jak należy żyć [11, s. 268] większego namysłu i rozwagi w podejmowaniu decyzji pedagogicznych, coraz większej kreatywności, samodzielności w działaniach, a także przyjęcia odpowiedzialności za podjęte kroki [15, s. 35]. Stąd problemem niezwykle aktualnym i o dużej wadze jest pytanie o kompetencje współczesnego nauczyciela.

Ustalenia terminologiczne

Termin kompetencja pojawił się na gruncie pedagogiki w latach 80. XX wieku. Uznano wówczas, że kompetencje są wynikiem uczenia się, a człowiek kompetentny to taki, który jest dobrze przygotowany i gotowy do sprawnej realizacji podejmowanych zadań [1, s. 28-31].

W odniesieniu do zawodu nauczyciela pojęcie kompetencja najczęściej ujmowane jest jako złożona struktura dotycząca sprawności, wiedzy, dyspozycji, postaw oraz doświadczenia nauczycieli koniecznych dla skutecznej realizacji zadań wynikających z określonej kompetencji edukacyjnej. Kompetencje w tym ujęciu warunkują aktywność zawodową, pragmatyzm działania, które oparte są na refleksyjności, twórczym rozwoju, otwartości na podejmowanie działań zawodowych [9, s. 68].

M. Dudzikowa twierdzi, że kompetencja to «zdolność do czegoś, która to zdolność jest zależna zarówno od znajomości wchodzących w nią umiejętności, sprawności, jak i od przekonania o możliwości posługiwania się tą zdolnością» [4, s. 205]. Istotnym elementem takiego ujęcia jest jego instrumentalny aspekt, chodzi bowiem o wykorzystanie zdolności do posługiwania się nabytymi umiejętnościami dla efektywnego radzenia sobie w świecie.

Szersze ujęcie proponuje M. Czerepaniak-Walczak. Według niej kompetencja to szczególna właściwość wyrażająca się w demonstrowaniu na wyznaczonym przez społeczne standardy poziomie, umiejętności odpowiedniego zachowania się, świadomości potrzeby i konsekwencji takiego właśnie zachowania i przyjmowania za nie odpowiedzialności [2, s. 135]. Jest to zatem dyspozycja wyuczalna (możliwa do nabycia w procesie edukacji, a także poprzez życiowe doświadczenie), uświadamiana przez człowieka i powtarzana. Przy czym, nie można kompetencji mylić ze sprawnością. Sprawność to sytuacja, gdy jednostka może wykonać dane zadanie. Autorka, biorąc pod uwagę podmiot, wobec którego uruchamiana jest interakcja wychowawcza, wyróżniła trzy grupy kompetencji nauczyciela:

- 1.kompetencje w warstwie pracy z młodzieżą;
- 2.kompetencje w warstwie pracy z innymi podmiotami szkoły;
- 3.kompetencje w warstwie pracy nad sobą.

W obrębie poszczególnych kompetencji wyodrębniła kompetencje szczegółowe, tzw. ośrodkowe, których układ wyznacza zakres danej grupy kompetencji. Ich posiadanie przez nauczyciela stanowi warunek sprzyjający rozwojowi wychowanka, jego samodzielności, indywidualności oraz poczucia podmiotowości [3, s. 53-61].

S. Dylak podaje natomiast, iż kompetencja to złożona dyspozycja stanowiąca wypadkową wiedzy, umiejętności, postaw, motywacji, emocji i wartościowania [5, s. 37]. Według autora można wyodrębnić trzy podstawowe grupy kompetencji zawodowych nauczycieli:

- 1.kompetencje bazowe,
- 2.kompetencje konieczne,
- 3.kompetencje pożądane.

Kompetencje bazowe pozwalają na porozumienie się nauczyciela z wychowankami i współpracownikami. Kompetencje konieczne to te, bez których osoby uprawiające zawód nauczyciela nie mogłyby skutecznie wykonywać swoich zadań. Należą do nich kompetencje interpretacyjne (wiedza i umiejętności pedagogiczne), autokreacyjne (sylwetka zawodowa nauczyciela, świadomość relacji z innymi, postawa badawcza) i realizacyjne (realizacja zadań edukacyjnych). Wynikają one, jak pisze S. Dylak, z założeń o nauczycielu jako «animatorze kształcenia i intelektualistę dokonującym samodzielnych wyborów; twórcy osobistej wiedzy pedagogicznej i własnej sylwetki zawodowej; sprawcy

pożądanych efektów kształcenia» [5, s. 38]. Kompetencje pożądane, nie są wprawdzie niezbędne w zawodzie nauczyciela, ale mogą być wysoce pomocne w realizacji zadań przypisanych tej profesji. Należą do nich zainteresowania i umiejętności związane ze sportem, sztuką, życiem społecznym, itp.

Innej klasyfikacji dokonał R. Kwaśnica [8, s. 299-301], który wychodząc z założenia, że specyfika zawodu nauczycielskiego wymaga posiadania dwóch rodzajów wiedzy: wiedzy praktyczno-moralnej (to ten rodzaj doświadczenia, które nabywamy w praktyce komunikacyjnej, w szeroko pojętym dialogu) i wiedzy technicznej (to rodzaj doświadczenia ukazujący świat jako przedmiot naszych sprawczych oddziaływań) wyróżnił dwie podstawowe grupy kompetencji: praktyczno-moralne i techniczne. W grupie kompetencji praktyczno-moralnych, które autor stawia na pozycji wyższej i ważniejszej dla zawodu nauczycielskiego, umieszcza się:

– kompetencje interpretacyjne – to zdolność do rozumiejącego odnoszenia się do świata (rzeczy, ludzi i do siebie w drodze samorefleksji). Kompetencje te umożliwiają zadawanie pytań, dzięki którym poznawanie świata staje się niekończącym się zadaniem. Pytania te podążają wciąż za zmianami, jakie zachodzą w naszej sytuacji i w nas samych;

– kompetencje moralne – wyrażają się w znajomości powinności etycznych wobec innych ludzi, w pytaniach o moralną prawomocność postępowania, w zdolności do pogłębionej refleksji przy ocenie swojego postępowania;

– kompetencje komunikacyjne – to zdolność do dialogowego sposobu bycia z innymi i z sobą samym. Do kompetencji tych należą: (1) zdolność empatycznego rozumienia i bezwarunkowej akceptacji drugiej osoby, (2) zdolność do krytyki pojętej nie jako deprecjonowanie czegoś, lecz jako poszukiwanie ukrytych przesłanek cudzych i własnych poglądów, przekonań, zachowań, (3) postawa niedyrektywna, pozwalająca prezentować własny punkt widzenia jako ofertę myślową, jako jedną z możliwych i prowizorycznych odpowiedzi, nie zaś jako jedyną odpowiedź skończoną.

Obok kompetencji praktyczno-moralnych nauczycielowi potrzebne są kompetencje techniczne, na które składają się:

– kompetencje postulacyjne – to umiejętność opowiadania się za instrumentalnie pojętymi celami oraz identyfikowania się z nimi;

– kompetencje metodyczne – wyrażają się w umiejętności działania według reguł określających optymalny porządek czynności. Treścią owych reguł jest przepis działania mówiący, co i w jakiej kolejności należy wykonywać, jakimi metodami się posłużyć, by osiągnąć zamierzony cel;

– kompetencje realizacyjne – to umiejętność doboru środków i tworzenia warunków sprzyjających realizacji zamierzonego celu.

Najbardziej ogólną klasyfikację kompetencji zaproponowała M. Taraszkiewicz. Obejmuje ona trzy grupy [14, s. 175]:

1. kompetencje merytoryczne – dotyczą treści nauczanego przedmiotu;

2. kompetencje dydaktyczno-metodyczne – dotyczą metod i technik nauczania oraz warsztatu pracy nauczyciela;

3. kompetencje wychowawcze – dotyczą różnych sposobów oddziaływania na ucznia.

Kwestia kompetencji nauczycielskich występuje nie tylko jako wyznacznik teoretycznej refleksji dotyczącej namysłu nad tym zawodem, ale także w kontekście dylematów praktyki dotyczącej kształcenia zawodowego nauczycieli. Biorąc pod uwagę zalecenia MENiS należy zmierzać do wykształcenia kompetencji w następujących obszarach [6]:

– dydaktycznym;

– wychowawczym i społecznym – związanym z umiejętnością rozpoznawania potrzeb uczniów oraz zdolnością do współpracy w relacjach międzyludzkich;

– kreatywnym – wyrażającym się zdolnością do samokształcenia, innowacyjnością i niestandardowością działań w powiązaniu ze zdolnościami adaptacyjnymi, mobilnością i elastycznością;

– prakseologicznym – wyrażającym się skutecznością w planowaniu, realizacji, organizowaniu, kontroli i ocenie procesów edukacyjnych;

– komunikacyjnym – wyrażającym się skutecznością zachowań werbalnych i pozawerbalnych w sytuacjach edukacyjnych;

– informacyjno-medialnym – wyrażającym się umiejętnością posługiwania się technologią informacyjną, w tym jej wykorzystywania w nauczaniu przedmiotu (prowadzeniu zajęć);

– językowym – wyrażającym się znajomością co najmniej jednego języka obcego w stopniu zaawansowanym.

Dla dopełnienia obrazu kompetencji nauczycielskich należy wspomnieć jeszcze o wyróżnianych przez wielu badaczy kompetencjach innowacyjnych, które, jak pisze E. Smak, są stanem indywidualnych zdolności do przetwarzania właściwie sformułowanej idei zmiany jakościowej, mającej na celu polepszenie wyników działalności pedagogicznej w określonej sferze. Wynikają one z potrzeby tworzenia, poszukiwania i wdrażania do praktyki edukacyjnej najlepszych rozwiązań dotyczących procesu

dydaktyczno-wychowawczego. Wyrażone są przez indywidualne osobowościowe cechy, poziom kreatywności nauczyciela oraz zewnętrzną motywację do takiego działania [13, s. 271].

Z zarysowanych powyżej teorii można wysnuć wniosek, że nauczyciele mają do spełnienia wiele zadań zarówno wobec uczniów, innych nauczycieli, całego społeczeństwa, jak i samych siebie. Przy czym, swoistość ich obowiązków polega na tym, że «nie da się ich ograniczyć ani do umiejętności rozumienia świata i sytuacji edukacyjnych, ani do umiejętności wykonawczych, realizacyjnych» [10, s. 101]. Współczesność, zdominowana szybkim rozwojem cywilizacyjnym, niesie ze sobą jakościowo nowe wyzwania w każdej dziedzinie, które oznaczają również konieczność redefinicji roli zawodowej nauczyciela, co wymusza poszerzanie się zakresu jego umiejętności i kompetencji. Ważne są [7, s. 25-26]:

- «ponadprzeciętny poziom inteligencji,
- rozwinięte zdolności poznawcze (uwaga, pamięć, wyobraźnia, intuicja, umiejętności logicznego, krytycznego i twórczego myślenia),
- rozległa i głęboka wiedza ogólna, stale uzupełniana i aktualizowana wiedza przedmiotowa,
- wysoki poziom umiejętności i sprawności związanych z wiedzą merytoryczną,
- dobra znajomość systemu ideowo-wychowawczego i istoty procesu edukacyjnego oraz metodyki pracy dydaktycznej i opiekuńczej,
- kompetencje do społecznego komunikowania się (umiejętności prowadzenia rozmowy, dialogu oraz dyskusji, doradzania, przemawiania, negocjacji),
- przygotowanie do metodycznego wykorzystania w procesie edukacyjnym różnorodnych środków dydaktycznych z uwzględnieniem technologii komputerowej,
- znajomość skutecznych metod i technik poznawania uczniów oraz przewodzenia zespołom uczniowskim,
- umiejętne programowanie i planowanie celów ogólnych i pracy dydaktyczno-wychowawczej zgodnie z misją szkoły i strategią jej rozwoju,
- poprawne merytorycznie organizowanie lekcji, spotkań, wycieczek itp.,
- stwarzanie uczniom warunków sprzyjających samodzielnemu działaniu,
- podejmowanie prób nowatorskich,
- partnerskie traktowanie uczniów,
- refleksyjne podchodzenie do swojej pracy».

Dlatego, jak podaje R. Kwaśnica, istotne jest, aby przygotowanie do zawodu nauczyciela rozumieć całościowo i procesualnie. «Całościowo – ponieważ przygotowanie to obejmuje całą osobowość nauczyciela albo inaczej – wymaga od nauczyciela nie tylko rozwijania takich czy innych zawodowych umiejętności, ale przede wszystkim rozwoju prowadzącego ku byciu osobą. Procesualnie – ponieważ rozwój osoby jest nieustającym procesem, jest stawaniem się człowiekiem, które nigdy nie ma końca. Nikt z nas nie jest osobą dokończoną w swym stawaniu się. Być osobą – to nie cel, który wcześniej czy później osiągamy, lecz niespełnialne ostatecznie, ale stale obecne w naszym życiu zadanie» [8, s.297].

Opis metodologii oraz źródła danych

Poczynione wyżej uwagi posłużyły zaprojektowaniu badań empirycznych nad kompetencjami zawodowymi współczesnego nauczyciela. Ich celem było ukazanie wybranych wątków interpretacji zawodu nauczycielskiego z punktu widzenia tych, którzy zamierzają w przyszłości wypełniać zadania przypisane tej roli.

Badaniami objęto studentów dwóch szkół wyższych kształcących młodzież na kierunku pedagogika: Akademii Pomorskiej w Słupsku oraz Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu w Szczecinie. Próba badawcza liczyła łącznie 98 osób. Wśród nich znalazło się 18,4% mężczyzn i 81,6% kobiet, co potwierdza typowe dla profesji nauczycielskiej zjawisko sfeminizowania. Na realizację badania nałożono kryterium doboru respondentów określające ostatni rok studiów.

Podstawę naukowego warsztatu badań stanowił sondaż diagnostyczny oparty na rozbudowanym kwestionariuszu ankiety. Zawierał on 16 pytań w formie skategoryzowanej i otwartej oraz cztery pytania metryczki. Zdając sobie sprawę z problemów interpretacyjnych, jakie towarzyszyć mogą badaniom dotyczącym zagadnień przygotowania zawodowego, cech osobowych oraz kompetencji pedagogicznych nauczycieli nie ograniczono się do prostego pytania o te kwestie, ale zastosowano podejście, które pozwoli poznać nieco bliżej interpretacje respondentów dotyczące postulatów oraz koncepcji własnych wizji zawodu nauczycielskiego. Poniższe wyniki stanowią jedynie wycinek badań.

Kompetencje współczesnego nauczyciela – interpretacja zebranego materiału

Pomimo, iż w społeczeństwie polskim panuje coraz większa świadomość obciążeń wynikających z bycia nauczycielem zainteresowanie tym zawodem utrzymuje się ciągle na wysokim poziomie. Interesujące są zatem motywy wyboru przez młodych ludzi studiów na kierunkach nauczycielskich. Najwięcej osób (53,1% ogółu badanych) wskazało jako główny czynnik zainteresowania osobiste. Na

drugim miejscu pojawiła się odpowiedź: możliwość znalezienia pracy (27,6% wskazań), a na trzecim łatwość dostania się na dany kierunek (13,3%). Najmniej istotnymi motywami okazały się motywy ideowe: przydatność społeczna oraz tradycja rodzinna.

Chyba w żadnym zawodzie osobowość nie odgrywa tak istotnej roli, jak w zawodzie nauczycielskim. Aby jednak lepiej rozumieć ten termin, a tym samym prowadzić badania odnoszące się do tej problematyki należy wskazać, że na osobowość składa się zespół cech (psychicznych i fizycznych) charakterystycznych dla każdej jednostki ludzkiej, odróżniających ją od innych ludzi, jak i determinujących jej zachowanie.

Odnosząc się do właściwości osobowych przyszli nauczyciele za szczególnie pożądane dla skutecznej realizacji funkcji zawodowych uznali takie cechy, jak: sprawiedliwy (25,5% wskazań), cierpliwy (19,4%), budzący zaufanie (18,3%), tolerancyjny (14,3%), życzliwy (9,2%), wrażliwy (5,1%), obowiązkowy (5,1%). Może dziwić fakt, że nisko cenione przez badanych są uczciwość i poczucie humoru.

Hierarchizując, równie istotne w pracy nauczycielskiej, właściwości intelektualne badani na pierwszym miejscu umieścili wysoki poziom wiedzy – 43,9% odpowiedzi, na drugim powściągliwość w wyrażaniu opinii i sądów – 27,6%, a na trzecim na równi szerokie zainteresowania – 8,2% i mądrość – 8,2% . Znacznie mniej wskazań uzyskały takie cechy, jak inteligencja, rozsądek, szeroka wyobraźnia.

Współczesny nauczyciel jako bezpośrednio odpowiedzialny za poziom wiedzy i umiejętności uczniów powinien być kompetentny pod względem merytorycznym, a także posiadać odpowiednie przygotowanie metodyczno-dydaktyczne, obejmujące znajomość zasad i metod nauczania oraz umiejętność sprawiedliwego i obiektywnego oceniania osiągnięć szkolnych. Z tego punktu widzenia najważniejsze dla większości respondentów jest to, aby nauczyciel był obiektywny i sprawiedliwy w ocenianiu (27,6%), potrafił dobrze przekazywać wiedzę (25,5%) oraz wykazywał się znajomością potrzeb i możliwości dzieci (20,4%). Nie mniej istotna jest umiejętność stosowania różnorodnych metod oraz środków dydaktycznych (15,3%) oraz ciągle doskonalenie (11,2%).

Zaraz po właściwościach dydaktycznych, najsilniej z zawodem nauczycielskim łączą się właściwości wychowawcze. Każdy nauczyciel jest bowiem jednocześnie wychowawcą kształtującym osobowość dziecka. Dlatego też powinien posiadać cechy umożliwiające kreowanie korzystnych warunków przygotowania do życia społecznego. Według badanych studentów winny to być: podmiotowe traktowanie uczniów (25,5%), wyrozumiałość (21,4%), poszanowanie praw uczniów (20,4%), nie obrażanie się i nie ośmieszanie uczniów (18,4%), umiejętność słuchania uczniów (14,3%).

Ostatnim aspektem oceny osobowości nauczyciela było pytanie o jego cechy zewnętrzne. Nie są one z pewnością najważniejszym elementem wizerunku nauczyciela, ale nie są również bez znaczenia. W opinii przyszłych pedagogów istotne jest aby nauczyciel był kulturalny (43,9%), dbał o zdrowie psychiczne i fizyczne (31,6%) oraz miał schludny wygląd (24,5%). Wiek i płeć nie odgrywa zdaniem badanych większej roli.

Znaczny wzrost zadań jakie stoją obecnie przed nauczycielem skłania do pytania o postrzeganie jego zawodowych funkcji. Tym bardziej, że z opracowań teoretycznych wylania się obraz nauczyciela, który jest specjalistą «przedmiotowcem», pełniącym przede wszystkim funkcję nauczającą, przejawiającego w niewielkim stopniu inwencję pedagogiczną za to chętnie występującego w roli kontrolera i egzaminatora. Badani wskazują jako najistotniejszą funkcję wspierającą (43,9% odpowiedzi), następnie funkcję motywującą (25,5%). Równie ważna, jak wynika z badań, jest funkcja wychowawcza (15,3% wskazań). Za najmniej istotną, respondenci uznali funkcję badawczą oraz organizatorską.

Niestety dyplom ukończenia studiów pedagogicznych nie gwarantuje osiągnięcia sukcesu w profesji nauczycielskiej. Swoistość sytuacji, komunikacyjny charakter pracy wymaga rozwijania i korekty nabytych umiejętności. Z punktu widzenia badanych współczesny nauczyciel powinien przede wszystkim dbać o pogłębianie swojej wiedzy (43,9% wskazań), rozwijać kompetencje osobowościowe, głównie moralne (25,5%) i komunikacyjne (20,4%) oraz pogłębiać kompetencje wychowawcze (10,2%).

Odnosząc się do interpretacji własnej osoby w roli nauczyciela zadano pytanie «jakim chciałbyś być nauczycielem». Wskazując na pożądane właściwości studenci wymieniali takie cechy, jak: wyrozumiałość, cierpliwość, konsekwencja, opanowanie, zaangażowanie, obiektywizm, bezstronność. Patrząc zaś z pozycji uczniów chcieliby, żeby ich potencjalni przyszli uczniowie mieli do nich zaufanie, darzyli szacunkiem, chętnie współpracowali i przychodzili na lekcje, nie lekceważyli i postrzegali pozytywnie.

Krótką refleksja

Nauczyciel, w każdym systemie edukacji, stanowi postać kluczową, zdolną mimo różnorodnych przeszkód osiągać imponujące efekty w pracy dydaktyczno-wychowawczej. Zależne są one bowiem przede wszystkim od jego kompetencji.

Wynika z tego jednoznacznie, iż przygotowanie zawodowe nauczyciela winno obejmować różne sfery jego sprawności. Na kompetencje zawodowe nauczyciela składa się szereg komponentów, jest to zjawisko złożone i wielostronne. To nie tylko merytoryczna wiedza naukowa i umiejętności, ale też orientacje na

wartości, motywy działalności, rozumienie siebie i otaczającego świata, styl stosunków z ludźmi, kultura ogólna i zdolność realizacji swego potencjału twórczego. Rezultaty działalności nauczyciela warunkowane są harmonią wszystkich komponentów, a niekompetencja w jakimkolwiek zakresie doprowadzić może do dewaluacji całego systemu jego rozwoju zawodowego i egzystencjalnego [12, s. 169-170].

Przyszli pedagodzy opisując idealnego nauczyciela koncentrują się głównie na osobowościowych kompetencjach. Wskazują, iż w pracy pedagogicznej ważne jest aby nauczyciel był kulturalny i cierpliwy oraz budził zaufanie, a jednocześnie charakteryzował się wysokim poziomem wiedzy, był obiektywny i sprawiedliwy w ocenianiu. Powinien także być wyrozumiały, szanować pracę uczniów i podmiotowo ich traktować oraz pamiętać o własnym doskonaleniu.

Najbardziej pożądanymi są więc nauczyciele kierujący się na co dzień uniwersalnymi zasadami, profesjonalistami oddani dzieciom, otwarci na ich potrzeby, odpowiedzialni za swoje poczynania, ustawicznie rozwijający swoje umiejętności.

Bibliografia

1. Bartkiewicz Z., Nauczyciel kompetentny w perspektywie deontologicznej: teraźniejszość i przyszłość, Lublin 2007.
 2. Czerepaniak-Walczak M., Między dostosowaniem a zmianą. Elementy emancypacyjnej teorii edukacji, Szczecin 1995.
 3. Czerepaniak-Walczak M., Kompetencje nauczyciela w kontekście założeń pedagogiki emancypacyjnej, (w:) Dzudzikowa M., Kotusiewicz A.A. (red.), Z pogranicza idei i praktyki edukacji nauczycielskiej, Białystok 1994.
 4. Dudzikowa M., Kompetencje autokreacyjne – czy i jak są możliwe do nabycia w toku studiów pedagogicznych, (w:) Kwiatkowska H. (red.), Ewolucja tożsamości pedagogiki, Warszawa 1994.
 5. Dylak S., Wizualizacja w kształceniu nauczycieli, Poznań 1995.
 6. Dz.u.2004.207.2110.
 7. Krawczonek M., Nauczyciel – rola zawodowa, «Dyrektor Szkoły», nr 10/2005.
 8. Kwaśnica R., Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu, (w:) Kwieciński Z., Śliwerski B. (red.), Pedagogika 2. Podręcznik akademicki, Warszawa 2004.
 9. Lemańczyk R. K., Kompetencje nauczyciela współczesnej szkoły (w poglądach studentów pedagogiki, (w:) Juszcak K., Młodzież w zmieniającym się świecie. Egzemplifikacje teoretyczne i empiryczne, Szczecin 2011.
 10. Murawska E., Kontrowersje wokół oceniania pracy nauczyciela, Słupsk 2005.
 11. Okoń W., Nowy słownik pedagogiczny, Warszawa 2007.
 12. Prokopiuk W., Szkic o humanistycznym wymiarze samokształcenia nauczycieli, (w:) Myśl pedagogiczna i działanie nauczyciela, Kotusiewicz A.A., Koć - Seniuch G., Niemiec J., Warszawa-Białystok 1997.
 13. Smak E., Nauczyciel wobec współczesnych przemian edukacyjnych, (w:) Jopkiewicz A. (red.), Edukacja i rozwój. Jaka szkoła?, jaki nauczyciel?, jakie wychowanie?, Kielce 1995.
 14. Taraszkiewicz M., Jak uczyć się jeszcze lepiej! Szkoła pełna ludzi, Poznań 2001.
 15. Waszyńska K., Woźniak A., Społeczny kontekst zawodu nauczyciela. Analiza zasobów i trudności, (w:) Obraz szkoły i nauczyciela. Egzemplifikacje teoretyczne i empiryczne, Murawska E. (red.), Kraków 2010.
- Дата надходження статті: «18» вересня 2014 р.

УДК 376.112.4

ЛЮДМИЛА ЯКУБОВА,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)*

Надання соціально-педагогічних послуг молоді в умовах Хмельницького обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді

У статті описано та проаналізовано надання соціально-педагогічних послуг працівниками центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Нами була охарактеризована інформація, яка стосується діяльності Хмельницького обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, яка стосується організації надання соціальних послуг молоді. Ми розглянули питання щодо принципів та обліку надання соціальних послуг, порядок надання соціальних послуг, категорії отримувачів соціальних послуг та глосарій проблем, із яких нами були обрані ті, що стосуються саме молоді, молодих сімей тощо.

Ключові слова: соціально-педагогічний, послуги, молодь.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Хмельницький обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – це спеціальний заклад, уповноважений державою реалізовувати соціальну політику шляхом проведення соціальної роботи з дітьми, молоддю та сім'ями. Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді належить до соціальних служб територіального охоплення, що дає можливість залучати спеціалістів певного профілю та необхідної кваліфікації;